

Webinar

Manifest: Referentiekader
Energietransitie Leiden

Woningen en gebouwen

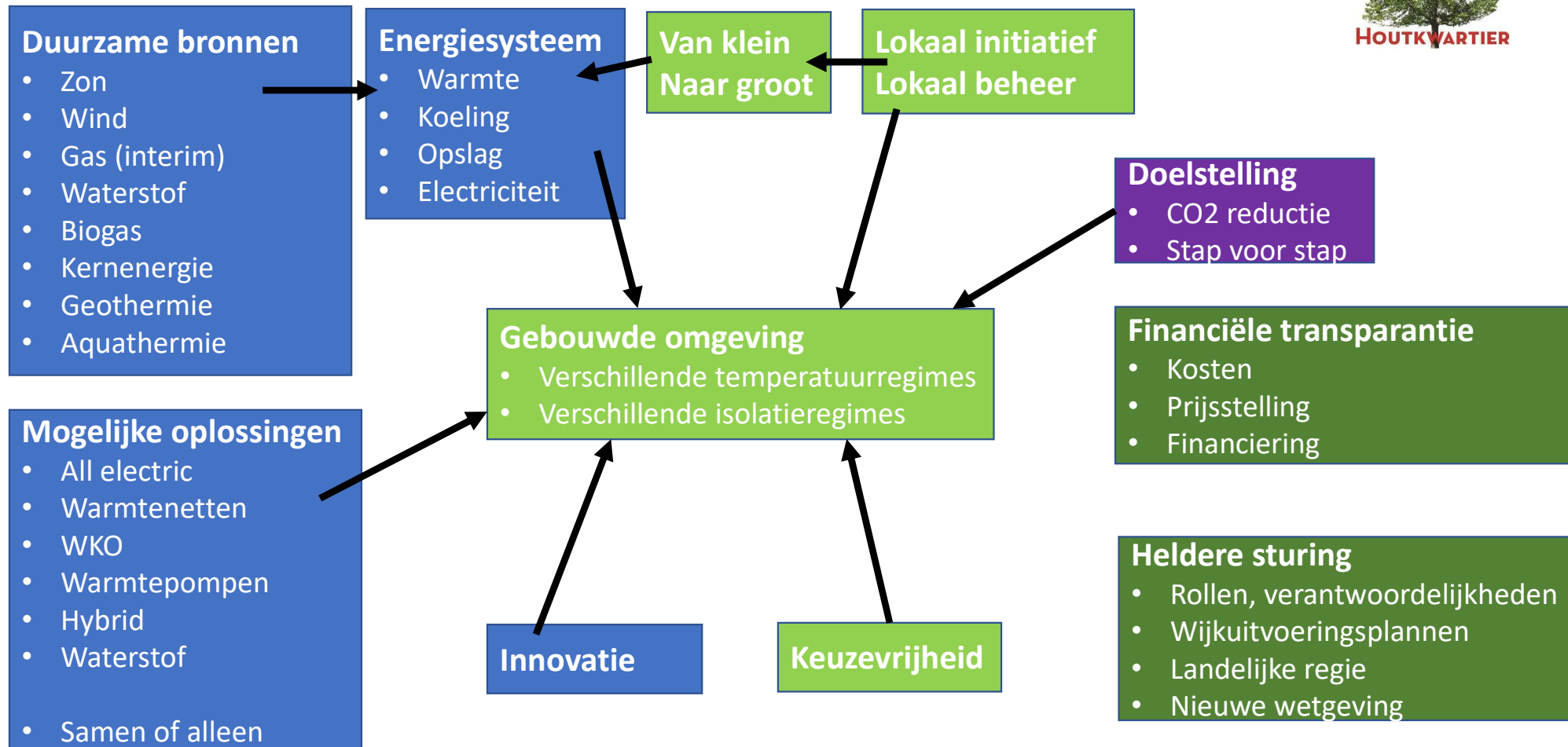
12 januari 2022

Intro

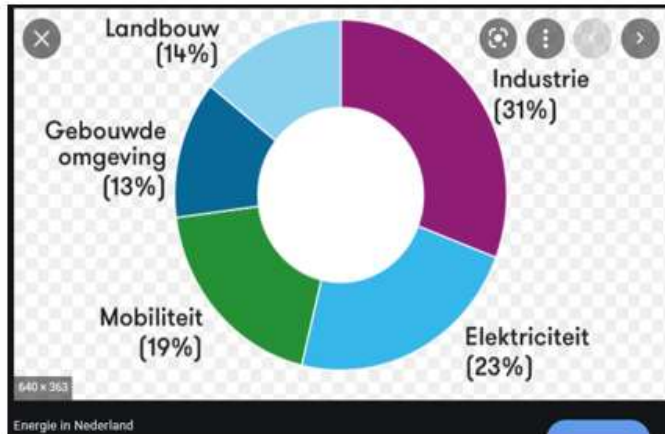

- **Uitgangspunten**
- **Duurzame bronnen**
- **Verwachte ontwikkelingen**
- **De belangen van de burger**

Elementen visie op energietransitie

Doelstellingen

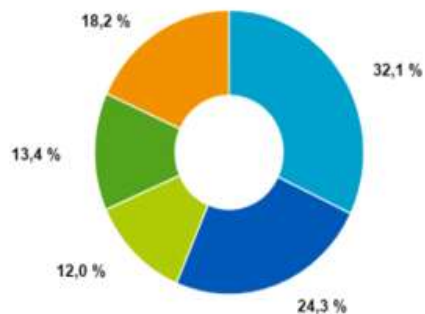
Energieverbruik in Nederland
Bron: Energie Nederland

Reductie CO2 uitstoot

Besparen op energiegebruik

Opwekken energie

CO2 productie in Nederland
Bron: Energie Nederland

Grote bedrijven en industrie zorgen voor 50 – 60% van de CO2 productie in ons land.
Voor de gebouwde omgeving gaat het om 15 – 20%.

Thema: Een integraal energiesysteem

Warmte

Koeling

Opslag

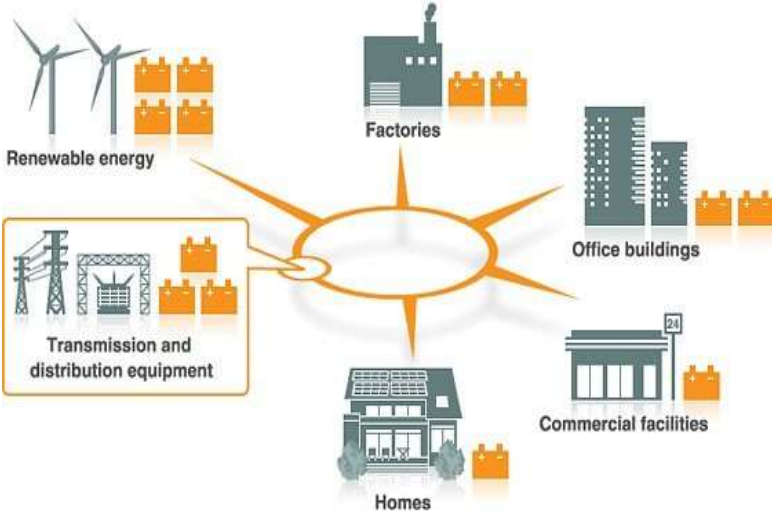
Elektriciteit

Ron Hagen

Het integrale energiesysteem

Schone bronnen
Distributie
Organisatie en expertise

Warmte
Koeling
Opslag
Elektriciteit

Mogelijke warmte oplossingen

Schone bronnen

Warmte oplossing	Infrastructuur	Geschikt voor	
STEG	Hoge temp warmtenet	gebouwd voor 1920	
STEG	Hoge temp warmtenet	gebouwd tussen 1920 - 1976	
Geothermie	Midden temp warmtenet	gebouwd tussen 1977 - 1983	
Aqua/Rio/Bodem/WP	Lage temp warmtenet	gebouwd tussen 1984 - 2000	
Aqua/Rio/Bodem/WP	Zeer lage temp warmtenet	gebouwd na 2000	
Bodem	WKO	gebouwd na 1983	
Hybrid (CV-ketel + WP)	Gas infrastructuur	elke woning en gebouw	
	Warm tapwater		
	Koken		
IEDEREEN TENMINSTE 3 MOGELIJKE KEUZES VOOR WARMTE OPLOSSING			
Andere mogelijkheden zijn b.v.:			
Warmtecollectoren			
Warmte uit overtollige elektriciteit			
Restwarmte van koeling			

Mogelijke scenario's en kosten

Afhankelijk keuzes van bewoners en eigenaren

Leids deel van de kosten van basis optie en alternatieven (40 jaar)										
Soort energie	Basis		alternatief 1		alternatief 2		alternatief 3		alternatief 4	
	warmte	warmte	warmte	warmte	warmte	electriciteit	electriciteit	electriciteit	warmte	electriciteit
Bron	Nieuwe STEG 40 MW	waterstof 30 MW	Nieuwe STEG 40 MW	kleinschalig WKO 30 MW	Nieuwe STEG 40 MW	Zon, wind, opslag 30 MW	Zon, wind, opslag 40 MW	Zon en Wind elk 30 MW	Nieuwe STEG 40 MW	Hybrid 30 MW
Nieuwe STEG			379	285					379	
Vastrecht 40.000	640		640		640		640		640	
Distributienet + Aansluitingen 30.000		375		375						
Vastrecht 30.000		480		480						
Compensatie warmteverliezen	600	450			600		600			
Zonnepanelen								44,5		44,5
Windturbines (land/zee)								40/200		40/200
Kosten aansluiting in huis		???		???					???	
Kosten huis geschikt maken	???	???	???	???	???	???	???	???	???	???
Warmtepompen						450				
Stroomnet	480	360	480	360	480	360	480	720	480	720
Totaal in miljoenen	3395		2999		2540		2534,5/2694,5		2303,5/2463,5	

Thema: Denk vanuit de gebruikers

Van klein naar groot

Lokale energie / Lokaal beheer en waar mogelijk eigendom

Annelies Huygen

Realiteit voor woningen en gebouwen

Keuzevrijheid

- Leverancier
- Wanneer iets doen
- Hoe in de toekomst verwarmen

Realisme en betaalbare maatregelen om energie te besparen

Bouwjaar	% van huizenbestand in NL	Wat kan?
Na 2000	15%	Isolatie is meestal geschikt en afgiftesysteem zoals radiatoren of vloerverwarming kan worden aangepast.
1983 - 2000	20%	Verbetering isolatie en aanpassingen afgiftesysteem kan tegen redelijke kosten.
1976 - 1982	20%	Isolatie kan verbeterd worden, met name de spouwmuur maar de kosten zijn aanzienlijk. Echt goede isolatie is moeilijk.
1920 - 1976	30%	Isolatie mogelijkheden zijn meestal nog beperkter en tegen hoge kosten. Veel huizen in dit segment worden nooit volledig 'duurzaam'.
Voor 1920	15%	In het algemeen niet mogelijk om goed te isoleren.

Infrastructuur	Geschikt voor
Hoge temp warmte	gebouwd voor 1920
Hoge temp warmte	gebouwd tussen 1920 - 1976
Midden temp warmte	gebouwd tussen 1977 - 1983
Lage temp warmte	gebouwd tussen 1984 - 2000
Zeer lage temp warmte	gebouwd na 2000

Complexe situatie

Realisme nodig met mogelijke energiebesparingen

Kosten maatregelen
Moeten redelijk zijn

5 groepen bouwjaren

Eigendom

Eigenaar/bewoner
Eigenaar/huurder
VVE
Corporaties
Etc.

Bouwtype

Vrijstaand
Rijtjeshuis
Laagbouw
Hoogbouw
Etc.

Regelgeving

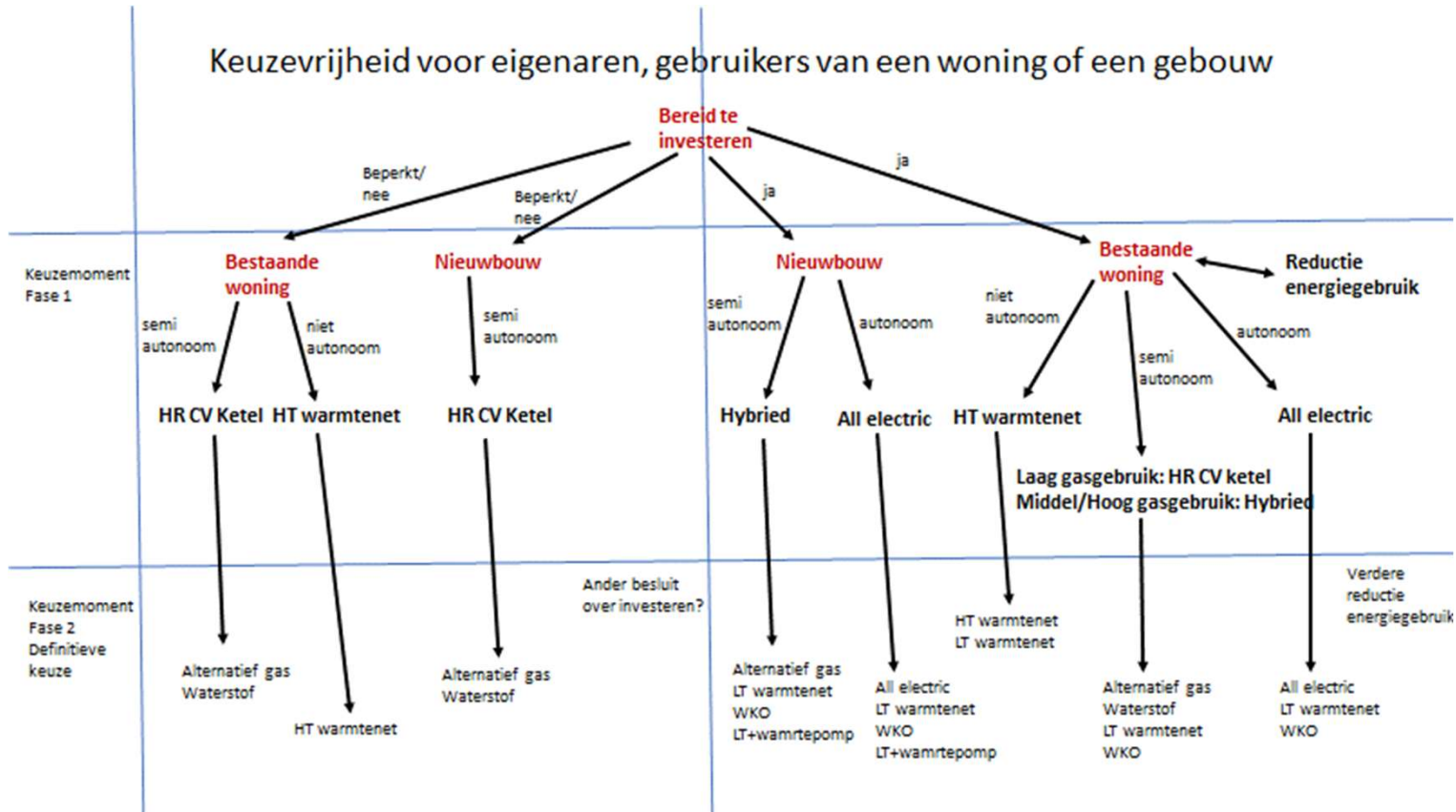
Bouwhistorie
Bouwregelgeving
Bouwbesluit
Vergunningen
Monumenten
Beeldbepalend

Issues

Grote/kleine ramen
Koudebruggen
Wel/geen spouw
Wel/geen kruipruimte
Balkons
Serres
Uitbouw

Aanpak:
Huis voor huis
Gebouw voor gebouw

Beslisboom

Lokale energie / lokaal beheer en waar mogelijk eigendom

Begin met een individuele woning / gebouw

Van daaruit volgende stap naar een klein netwerk

Bij lokale oplossingen is het nodig om goede afspraken te maken over verrekeningsmechanismen. Daarbij gaat het niet alleen om de benodigde investeringen maar ook de volgende aspecten:

- Levering energie (electriciteit, warmte en koeling)
- Gebruik opslag
- Afname energie (electriciteit, warmte en koeling)

Thema: Heldere sturing

Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegheden

Alfons van Marrewijk

Betrokken partijen

De volgende partijen spelen allemaal een rol in de energietransitie:

- Landelijk:
  - Ministerie EZ en Klimaat (Klimaat en Energie)
  - Ministerie Infra en Waterstaat
  - Ministerie OCW (monumenten)
  - Ministerie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
  - Electriciteit Infra landelijk (Tennet)
  - Gas infra landelijk (Gasunie)
  - Exploitanten van Geothermie bronnen (b.v. Shell)
- Provinciaal:
  - Provincie ZH
  - Hoogheemraadschap Rijnland (riothermie en aquathermie)
- Gemeentelijk
  - Gemeente
  - Warmte infra en leverancier (Vattenfall)
  - Electriciteit Infra lokaal (Alliander)
  - Gas infra lokaal (Alliander)
  - Woningcorporaties
  - Burgers / eigenaren / huurders (wijken, buurten, straten)
  - Ondernemers

Belangen

De gemeente dient de belangen van de bewoners, eigenaren en huurders te borgen. Het gaat daarbij om de beschikbaarheid van duurzame energie, de betrouwbaarheid van de levering en betaalbaarheid.

Organisatie

Landelijk Expertise Centrum Energie

Gemeentelijk Expertise Centrum Energie

Wijken organiseren

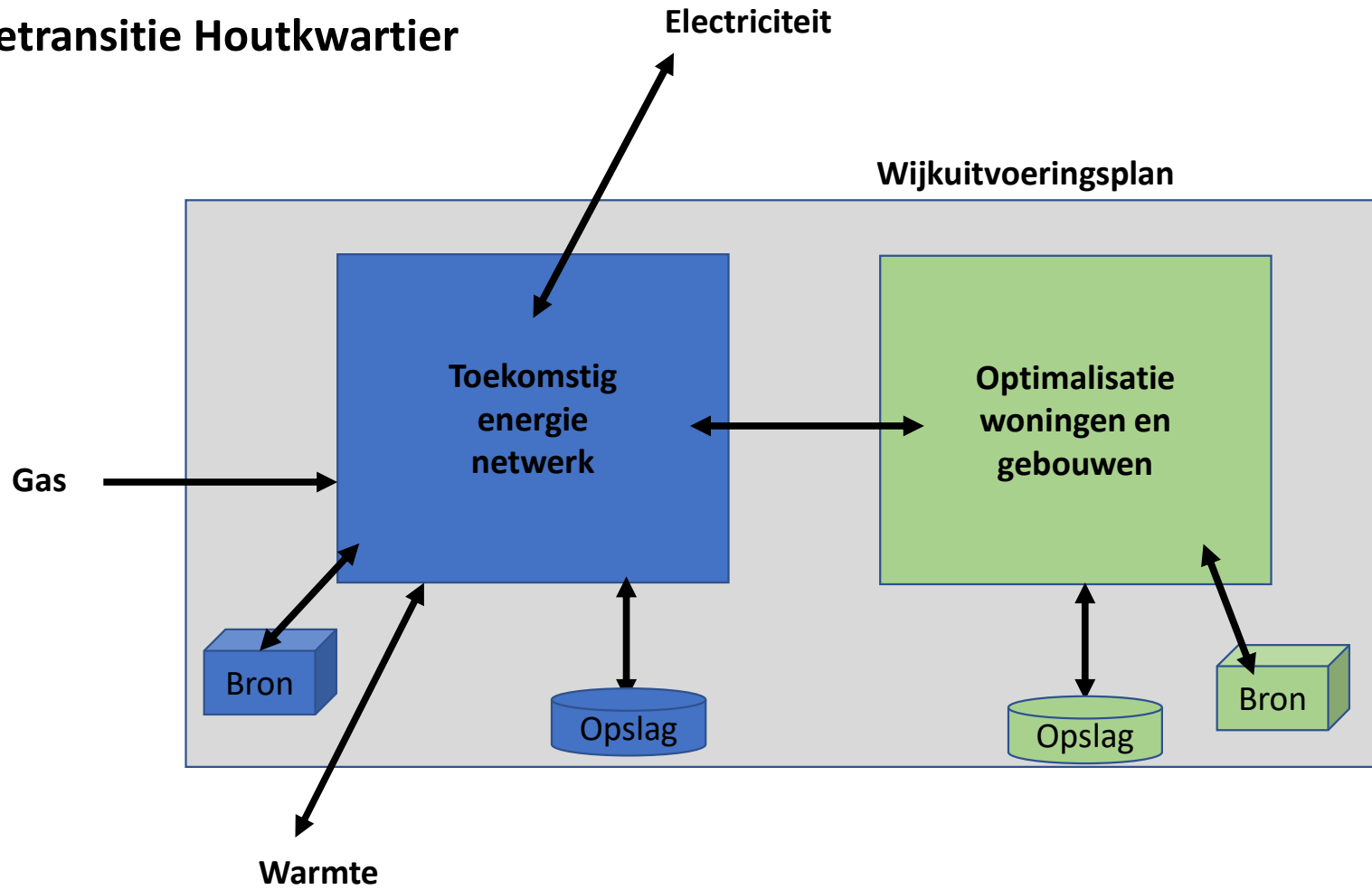

Thema: Wijkuitvoeringsplan

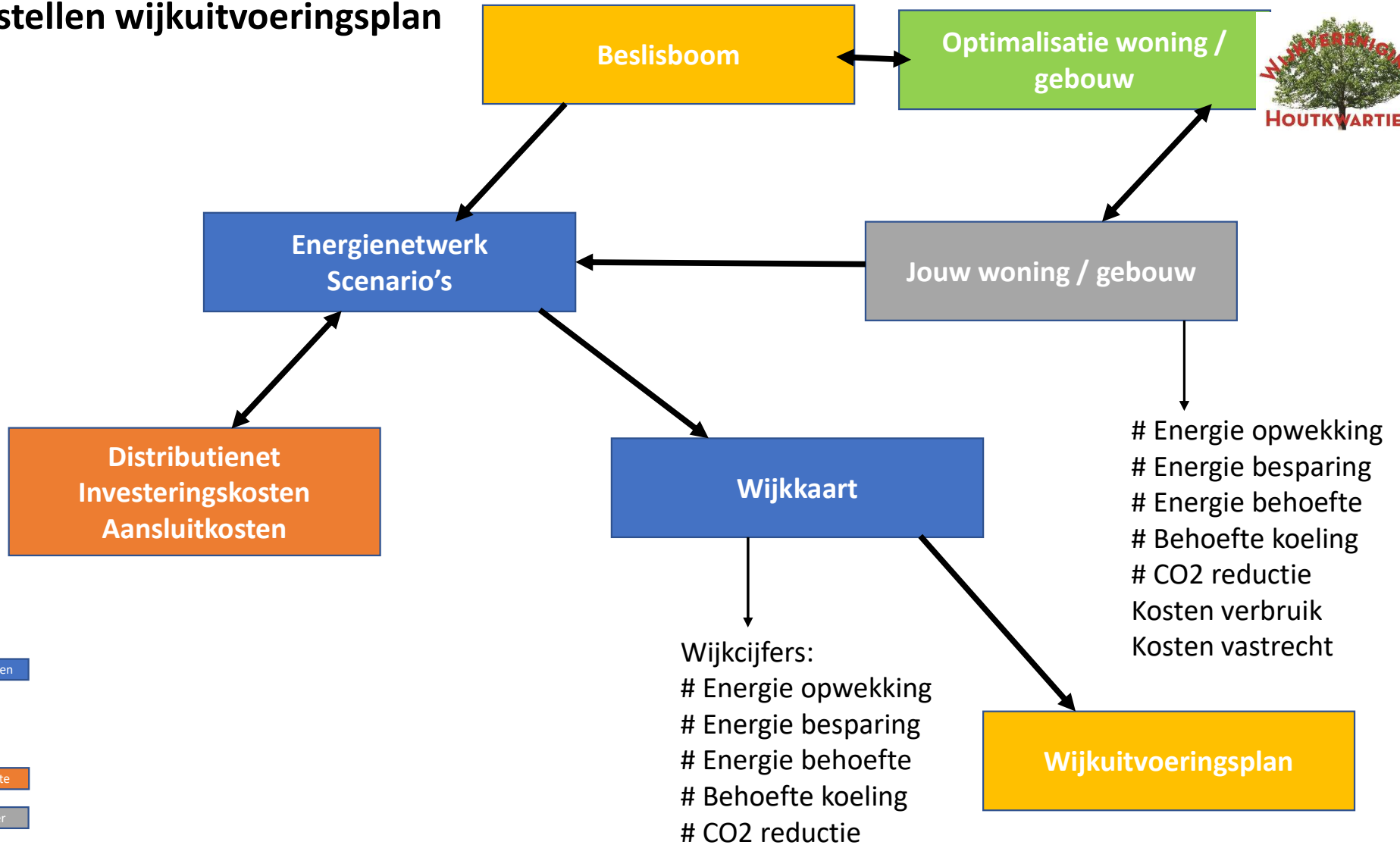
Optimalisatie woningen en gebouwen

Lisanne Havinga

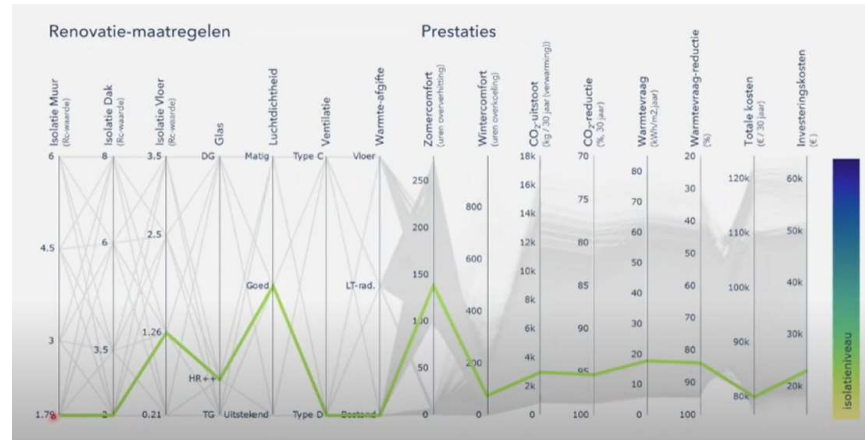
Energietransitie Houtkwartier

Opstellen wijkuitvoeringsplan

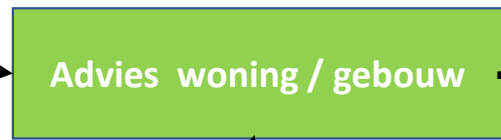

Optimaliseren woning / gebouw

Wensen

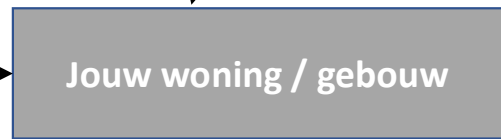
- energiebron
- Comfort (zomer en winter)
- Energiebesparing
- CO2 reductie
- Ventilatie

Advies combi maatregelen
Haalbaarheid wensen
Investeringskosten
Total Cost of Ownership

Gegevens woning/gebouw

- Basis gegevens
- Status info
- Huidige verbruikscijfers
- Specials

Nieuwe maatregelen
Nieuwe verbruikscijfers
Besparingen
Planning maatregelen

- Univ Leiden
- TUE
- Wijk
- Gemeente
- Bewoner

Thema: Publieke regie bij energietransitie

Wim Scholten

Organisatie van de energietransitie

- **STOP de versnipperde aanpak van de energietransitie**
- **STOP met de 30 regio's, die geen enkele juridische status hebben**
- **Standaardiseer de aanpak van de energietransitie**

Model voor nieuwe organisatie energietransitie

Op landelijk niveau:

- Landelijk infrastructuur electriciteit
- Windparken opwekken electriciteit
- Zonnepanelen parken opwekken electriciteit (ook vanuit buitenland)
- Opslag electriciteit
- Landelijke infrastructuur gas (inkoop uit buitenland)
- Waterstof
- Kernenergie (kleinschalig en grootschalig)
- Strategie en aanpak binnen een gemeente
- Juridische spelregels + wetgeving
- Financiële spelregels + wetgeving
- Sociale spelregels
- Landelijk Expertise Centrum Energie (warmte, koeling, opslag en electriciteit)

Landelijk doen wat landelijk moet.

Op gemeentelijk niveau

- Locale infra electriciteit
- Locale infra gas / waterstof
- Locale opslag energie
- Locale infra warmte en koeling
- Laadpalen infra
- Elektrisch vervoer
- Gemeentelijk Expertise Centrum Energie (warmte, koeling, opslag en electriciteit)

Wat kan op gemeentelijk niveau wordt op dat niveau gedaan

Plan per woning / gebouw

- Verduurzamen
- Isolatie, ventilatie, zonnepanelen, elektrisch koken
- Elektrisch Vervoer (bus, auto, fiets, etc.)